

Herman Vinckers

Over het vertalen van Charles Lewinsky's *De stotteraar*

Herman Vinckers (Groningen, 1962) studeerde aan het Instituut voor Vertaalkunde (IVV), met Duits als eerste en Frans als tweede vreemde taal. Aansluitend rondde hij een HBO-opleiding geschiedenis ('Publiciteit en Cultuur') af. Via die weg kwam hij terecht in het Verzetsmuseum Amsterdam, waar hij onder andere meewerkte aan tentoonstellingsteksten, ook in de vorm van vertalingen (uit het Duits en Engels). Hij deed daarnaast ook vertaalwerk (uit het Duits) voor het Noordbrabants Museum, museum Huis Doorn en het kunsthistorisch tijdschrift Jong Holland. Verder werkte hij twee jaar als vertaler / ondertitelaar (met name uit het Engels) van televisieseries, speelfilms, documentaires en bedrijfsfilms. Sinds 1997 combineert hij het vertalen met een baan op het secretariaat Klinische Psychologie van de Universiteit van Amsterdam. Hier zijn ook af en toe vertaalopdrachten uit voortgekomen, wetenschappelijke teksten uit het Engels en Duits. Het literaire ivv-bloed kroop echter waar het niet kon gaan en vanaf 2007 legde hij zich wat vertalen betreft volledig toe op het vertalen van literatuur uit het Duits. Hij vertaalde werk van Jakob Arjouni, Catalin Dorian Florescu, Annette Hess, Sonja Heiss, Dirk Kurbjuweit, Martin Suter, Thees Uhlmann en Simon Urban. In 2016 verscheen zijn vertaling van Kruso van Lutz Seiler, die werd genomineerd voor de Europese Literatuurprijs 2017. Dit verhaal verscheen eerder op de website van Athenaeum Boekhandel.

Over het vertalen van Charles Lewinsky's *De stotteraar*

Oké. Natuurlijk doe ik mee. Ik zou dom zijn als ik het niet zou doen.

Dit zouden de eerste zinnen van *De stotteraar* van Charles Lewinsky zijn geworden als ik letterlijk had vertaald wat er in het origineel, *Der Stotterer*, staat:

Okay. Natürlich mache ich mit. Ich wäre dumm, wenn ich es nicht täte.

Maar daar moest ik nog even over nadenken.

Deugmensendom

Johannes Hosea Stärckle zit in de gevangenis vanwege 'een ongelukkig toeval'. Lang blijft in het midden wat dat precies is geweest, maar het wordt al gauw duidelijk dat het iets met schrijven te maken heeft. Stärckle stottert en kan zich veel beter schriftelijk dan mondeling uitdrukken. De gevangenispredikant heeft een baantje voor hem geregeld in de gevangenisbibliotheek en in ruil daarvoor zal hij deze *padre* voorzien van verhalen uit zijn leven. *De stotteraar* bestaat vrijwel in zijn geheel uit brieven van Stärckle aan de *padre*, afgewisseld met hier en daar een 'Vingeroefening', een verzonnen verhaal. (Al benadrukt Stärckle steeds dat álles wat hij schrijft misschien wel verzonnen is, óók de verhalen uit zijn eigen leven.)

Stärckle neemt de *padre* niet altijd even serieus. Van religie moet hij niks hebben – wat hem betreft mogen de verzamelde werken van Schopenhauer de Bijbel vervangen – en hij vindt de geestelijke, in diens coltrui, eigenlijk maar een zelfingenomen deugmens. (Het had natuurlijk voor de hand gelegen om *Gutmensch* te vertalen met *gutmensch*, dat inmiddels helemaal is ingeburgerd in onze taal, ook al staat het niet in Van Dale. Maar verderop gebruikt hij *Gutmenschentum*. Tja, en wat doe je dan? *Gutmenschendom*? *Goedmensendom*? Van beide word ik niet echt gelukkig. Daarom heb ik maar gekozen voor de naar mijn idee tweede beste keus, *deugmens* en *deugmensendom*.)

Navraag bij Jellinek

De stotteraar is zoals gezegd een boek vol verhalen, allemaal heel verschillend van toon. In een hilarische 'Vingeroefening' kruipt de schrijver in de huid van een voormalige junk, die af en toe dingen 'kwijt' is. In een krant heeft hij een personeelsadvertentie gezien waarop hij wil reageren. De krant heeft hij nog wel, maar de advertentie blijkt ineens verdwenen te zijn. In het Duits komt in dit fragment de uitdrukking 'wenn er auf dem Affen war' voor. Ik heb zelfs Jellinek benaderd met

de vraag of hier in het Nederlands net zo'n beeldende uitdrukking voor bestaat, maar die is er niet en daarom is het in mijn vertaling helaas bij het wat vlakkere 'zodra de ontwenningverschijnselen toesloegen' gebleven.

Scheiße!!!

Voorbeelden van andere verhalen zijn de prachtige wraakoefening op macho klasgenoot Nils ('met zijn paal flink voor paal gezet'), een ingetogen en schrijnend verhoor van een vrouw die ontsnapt is aan een IS-achtige organisatie en een absurdistische ontmoeting van een onnozele padre met God op de berg Athos.

Het lijkt alsof Lewinsky het allemaal met het grootste gemak heeft opgeschreven, maar als vertaler zat ik voortdurend op het puntje van mijn stoel: wat zegt hij hier en hóe zegt hij het? *C'est le ton qui fait la musique* leek bij het vertalen van *De stotteraar* wel meer dan ooit van toepassing te zijn.

Een woord als *Scheiße* bijvoorbeeld wordt niet geschuwd, het komt in totaal negentien keer voor. Maar dit is zo'n term waarbij het altijd nauw luistert hoe je hem vertaalt. Op advies van de padre doet Stärckle mee aan een schrijfwedstrijd en hij wint daarmee de tweede prijs. Hij is er niet blij mee: 'Der zweite Preis ist Scheiße! Scheiße, Scheiße, Scheiße!!!' Oeps. Misschien had hier in het Nederlands een drieletterwoord of een vloek gemogen, of een combinatie van die twee. Maar uiteindelijk heb ik ervoor gekozen om, in de geest van de Stärckles taalgebruik, er het volgende van te maken: 'De tweede prijs is ruk. Dikke vette ruk!' (Aangezien het Duits over het algemeen wat scheutiger is met uitroeptekens dan het Nederlands, heb ik me hier wat dat betreft een beetje ingehouden. Op een andere plaats trouwens weer helemaal niet: waar ergens 'Wow!!' staat, heb ik dat keurig vertaald met 'Wauw!!' Uiteraard met exact hetzelfde aantal uitroeptekens!)

Gek

Begin dit jaar benaderde uitgever Nelleke Geel van Meridiaan Uitgevers me met de vraag of ik zin had om dit boek van Charles Lewinsky te vertalen. Er zat wel een beetje tijdsdruk achter: het boek moest in november in de winkel liggen, met het oog op de feestdagen. Ik heb even bedenktijd gevraagd en ben in *Der Stotterer* gaan lezen. Al heel snel was me duidelijk dat ik op dit verzoek maar één antwoord kon hebben:

Oké. Natuurlijk doe ik het. Ik zou wel gek zijn als ik het niet deed.